

ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 4, Sayı: 33, Kasım 2016, s. 410-435

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date

31.10.2016

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date

20.11.2016

Dr. Çağlar TÜRKOĞLU

Sinop Fen Lisesi

caglarturkoglu@gmail.com

Prof. Dr. Güner EKENCİ

İstanbul Gelişim Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

ekenci@gmail.com.tr

BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMENLERİNİN VE BEDEN EĞİTİMİ DERSİ ALAN LİSE ÖĞRENCİLERİNİN ÇEVRESEL BOŞ ZAMAN ETKİNLİKLERİNE KATILIMLARININ ÇEVREYE YÖNELİK TUTUMLARI İLE İLİŞKİSİ, ANKARA İLİ SİNCAN İLÇESİ ÖRNEĐİ¹

Öz

Beden eğitimi öğretmenlerinin ve beden eğitimi dersi alan lise öğrencilerinin çevresel boş zaman etkinliklerine katılımlarının, çevreye yönelik tutumları ile ilişkisinin incelendiği araştırmada, Ankara, Sincan'da görev yapan beden eğitimi öğretmenlerinden araştırmaya gönüllü olarak katılan 39 öğretmen ile ilçede öğrenim gören ve beden eğitimi dersi alan lise öğrencilerinden rastgele seçilen 723 öğrenciye Çevre Tutum Ölçeği ve Çevresel Boş Zaman Etkinliklerine Katılım Ölçeği uygulanmıştır. Verilerin analizinde; SPSS 15.0 programından faydalanılmış, ortalama değerlere ve frekans dağılımlarına bakılarak betimsel sonuçlar sunulmuş, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), t-testi ve Pearson Product Moment Korelasyon testlerinden faydalanılarak istatistiksel bulgular verilmiştir.

Bulgular, katılımcı öğretmen ve öğrencilerin çevreye yönelik olumlu tutumlara sahip olduklarını göstermiştir. Çevresel boş zaman etkinliklerine katılmak için çok fazla vakit bulamadıklarını belirtmelerine rağmen, katılımcıların gelişmeleri medyadan takip edebildikleri ve edindikleri bilgileri arkadaşlarıyla paylaşma çabası içinde oldukları görülmüştür. Boş zaman etkinliklerine katılım ile çevreye yönelik

¹ Atınada düzenlenen "ERPAInternational Congresses on Education 2015" te sözlü bildiri olarak sunulmuş ve kongre kitapçığında bildiri özeti olarak yayınlanmıştır.

tutum arasında öğrenciler için ters korelasyon bulunurken, öğretmenler için anlamlı bir korelasyon bulunamamıştır.

Anahtar kelimeler: Çevre, Çevre Eğitimi, Çevreye Yönelik Tutum, Çevresel Boş Zaman Etkinlikleri

INVESTIGATING THE RELATIONSHIP BETWEEN PARTICIPATION TO ENVIRONMENTAL SPARE TIME ACTIVITIES AND ENVIRONMENTAL ATTITUDES OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS TEACHERS' AND HIGH SCHOOL STUDENTS' IN SINCAN DISTRICT OF ANKARA

Abstract

In this study, the relationship between participation to environmental spare time activities and environmental attitudes of the physical education teachers and the high school students who take physical education course was investigated. The volunteer PE teachers and the randomly selected 723 students from various high schools in Sincan district of Ankara, who took the course, were the sample of the study. Environmental Attitudes Questionnaire and Participation to Environmental Spare Time Activities Questionnaire were used. To analyze the data collected through these instruments, SPSS 15.0 statistical analyses package program is used. Descriptive results are presented through the mean scores and frequency distributions, and inferential results are analyzed through one-way ANOVA, t-test and Pearson Product Moment Correlation tests.

Results show that both the PE teachers and the students, who took the course, had positive attitudes towards environment. Although, both the teachers and students stated that they do not spend enough time to participate in environmental spare time activities; they say that they can follow the environmental issues from the media and they try to share their knowledge about the environment with their friends. While a significant negative correlation was found between participation to environmental spare time activities and environmental attitudes for the students, no significant correlation can be found for the teachers.

Keywords: Environment, Environmental Education, Attitudes towards Environment, Environmental Spare Time Activities

GİRİŞ

İnsanoğlu, yaşam standartlarını yükseltmek amacıyla endüstriyel ve teknolojik gelişmelerden faydalanmış ve yaşamını sürdürdüğü çevresiyle devamlı olarak mücadele halinde

olmuştur. Bu mücadele sonucunda, insanoğlu bazen bilinçli bazen de bilinçsizce çevresinde değişiklikler meydana getirmiş ve çevresini tahrip etmiş olmasına rağmen, endüstrileşmenin sebep olduğu çevre kirliliğinden de şikâyetçi olmuş ve bu yönüyle çevre ile olan ilişkisinde bir ikilem içerisinde olmuştur (Keleş & Hamamcı,1998; Erten, 2004; Alım, 2006).

Kaynakların hiç tükenmeyeceği düşüncesiyle kontrolsüz ve bilinçsiz kullanımı, hızla artan nüfus baskısıyla bir araya gelince, ortaya çıkan manzara hiç te iç açıcı görünmemektedir. Küresel ısınma sonucunda iklim değişikliklerinin yaşanması, atık gazların ozon tabakasını tahrip etmesi, insanların ormanları tahrip etmesi, yaşam kaynağı olan suyun kirlenmesi ve kontrolsüz kullanımı, kentsel ve sanayi atıklarının yarattığı çöp problemi, hava kirliliği, gürültü kirliliği, ulaşım problemleri, zararlı kimyasalların kontrolsüzce ve bilinçsizce kullanımı, erozyon, kıtlık ve açlık, bugün dünyanın başlıca problemlerindendir (İleri, 1998).

20. Yüz yılın ikinci yarısında çevresel sorunların hızla artmasıyla, çevre ve çevresel sorunlar hakkında çalışmalar da hız kazanmıştır. Politikacılar, bilim insanları ve eğitimciler çevresel sorunların tanımlanması ve çözüm yollarının araştırılmasına yönelik çalışmalarında çevre eğitimi kavramını kabul etmişler ve çevre eğitiminin örgün ve yaygın eğitim çerçevesinde verilmesi için programlar geliştirmişlerdir. Bu amaç doğrultusunda 1977 yılında Tiflis'te gerçekleşen kongre sonrasında yayınlanan ve daha sonra 'Tiflis Bildirgesi' olarak anılan bildirmede çevre eğitiminin amaç, kapsam, niteliği ve pedagojik esaslarının genel olarak çerçevesi çizilmiştir (Ünal ve Dımışkı, 1999).

Tiflis Bildirgesi'nde belirtilen amaç ve esaslar doğrultusunda hareket eden hükümetler, sivil toplum kuruluşları ve eğitimciler, bireyde çevre ve çevre sorunları hakkında bilinç ve duyarlılık oluşturma, temel bilgi ve deneyim sahibi olmalarını sağlama, çevreye yönelik değer yargılarını, duyarlılığı ve çevreyi korumaya, iyileştirmeye yönelik isteği kazanmalarını sağlama, çevre ve çevre sorunlarını tanımlama ve çözüm üretme becerisini kazanmalarını sağlama, çevre sorunlarının çözümüne aktif olarak katılımlarını sağlama amacıyla eğitim programlarının çeşitli seviyelerinde, kimi zaman genel olarak branş derslerinin ünitelerine yayararak, kimi zaman da "Çevre ve İnsan" dersi örneğinde olduğu gibi seçmeli ders olarak çevre eğitime yer vermektedirler (Ünal ve Dımışkı, 1999). Orta öğretim kurumlarında verilen "Çevre ve İnsan" dersi biyoloji, kimya, coğrafya ve sağlık bilgisi gibi derslerle işbirliği içerisinde verilmekte olup, öğrencinin bu derslerde öğrendiği temel çevresel bilgileri sentezleyebilmesi, ayrıca öğrencinin çevreye yönelik olumlu tutum ve davranış kazanması amaçlanmaktadır (Uzun & Sağlam, 2007). Bununla birlikte, çevre ve çevre sorunları hakkındaki bilgilerin, okul binalarındaki derslikler gibi yapay sınıf ortamlarından ziyade doğal ya da doğala en yakın çevre ortamlarında, uygulamaya dönük, gündelik yaşamda kullanılabilir şekilde öğretilmesinin gerektiği düşünülmektedir (Erten, 2004). Ülkemizde çevre eğitimi, orta öğretim seviyesinde, biyoloji, kimya, sağlık bilgisi ve coğrafya gibi derslerden yararlanılarak yapay sınıf ortamında verilmeye çalışılmaktadır. İçerdiği konular, dersin işlenişi ve dersin işlendiği okul bahçesi, okul yakınlarındaki parklar ve ayrıca okul spor takımlarının sportif faaliyetlerinin ve izcilik faaliyetlerinin gerçekleştirildiği kamplar itibari ile genel olarak beden eğitimi dersi, doğayla ve

çevreyle etkileşim ve ilişki içerisinde olmasına rağmen, çevre eğitimi ile yan yana pek te fazla anılmamaktadır.

Çevresel kirlenmenin önüne geçmek ve çevreyi korumak için yapılacak aktivitelerin başında, çevre kirliliğinin bu denli hızlı artmasındaki en önemli etken olan insanın, çevreye duyarlı ve çevre bilincine sahip olarak yetiştirilmesini ve eğitilmesini sağlamak gelmektedir. İnsanların çevresel duyarlılığa ve çevre bilincine sahip olarak yetişmeleri ise ancak yine aynı duyarlılıkla ve bilinçle yetiştirilmiş öğretmenlerin verdiği eğitim aracılığıyla sağlanabilir (Deniş ve Genç, 2007). Okullarda hedeflenen çevre eğitiminin başarılı bir şekilde verilebilmesi için öncelikle o okullarda görev yapan öğretmenlerin çevre bilincine sahip olması gerekmektedir (Erten, 2004). “Ancak duyarlı ve bilinçli öğretmenler çevre konusunda öğrencilere gerekli bilinci ve sorumluluğu kazandırabilir” (Şahin, Cerrah, Saka ve Şahin, 2004: 115).

Beden eğitimi dersi içerisinde çevre eğitiminin verildiği düşünüldüğünde, beden eğitimi öğretmenlerinin de çevreye duyarlı, çevre hakkında bilinçli ve çevreye yönelik olumlu tutuma sahip olmalarının gerektiği söylenebilir. Çevre eğitimi kapsamında öğretmenlerde bulunması gereken yeterlilikler, öğretmenler tarafından eğitim gördükleri süre içerisinde edinilmiş olabileceği gibi, eğitimleri sonrasında mesleklerini icra ederken, yaşamlarını devam ettirmek için evlerinde, okullarında ve işyerlerinde yapmak zorunda oldukları aktivitelere ayırdıkları zaman dışında kalan, bireysel tercihler ve kişisel beğeniler doğrultusunda yapılan etkinliklerle geçirilen zaman olarak nitelendirilen, boş zamanlarında da çevreye yönelik tutuma sahip olmalarını etkileyebilecek çevresel aktivitelere katılarak ta edinilmiş olabilir. (Mansuroğlu, 2002; Çolakoglu, 2005; Güngörmüş, 2006; Kandaz Gelen ve Hergüner, 2007).

Şüphesiz ki çevre bilincinin kazanılmasında çevre eğitiminin rolü büyüktür. Ancak bu çalışmada okullarda ve üniversitelerde verilen çevre eğitiminden ziyade boş zamanları değerlendirirken yapılan etkinliklerin, kazanılan çevre bilinci ile ilişkisi araştırılmıştır. Boş zaman kişinin çalışma dışı faaliyetler için kullandığı zaman aralığıdır (Demir ve Demir, 2006). Bu zaman aralığında kişi çevre sorunları ile ilgili organizasyonlara katılıyor ya da zamanını doğa içerisinde gerçekleştirilen etkinliklerde yer alarak değerlendiriyor ise bu kişilerin çevre bilincinin diğerlerine nazaran daha fazla geliştiği düşünülebilir. Bu noktadan yola çıkarak bu çalışmada beden eğitimi öğretmenlerinin ve beden eğitimi dersi alan lise öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları ve çevresel boş zaman değerlendirme alışkanlıkları ve bu iki değişken arasındaki ilişki araştırılmıştır.

YÖNTEM

Bu çalışmada çeşitli araştırma modellerinden yararlanılmıştır. İlk olarak öğretmenlerin ve öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarını ve çevresel boş zaman etkinliklerine katılımlarını belirlemek amacıyla, ortalama, frekans dağılımı ve yüzdeler gibi değerlerden faydalanılarak betimsel analizler yapılmıştır. Yine bu çalışmada aynı zamanda ilişkisel tarama modellerinden de (Karşılaştırma ve Korelasyon) yararlanılmıştır. Çalışmadaki çeşitli grupların çevreye yönelik tutumlarının veya çevresel boş zaman etkinliklerine katılımlarının karşılaştırılması ilişkisel tarama modelinin karşılaştırma türünü; tutum ve etkinliklere katılma arasındaki ilişkiler ile öğretmen ve öğrenci skorları arasındaki ilişkiler bu modelin korelasyon türünü oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini Ankara ili Sincan ilçesinde görev yapmakta olan beden eğitimi öğretmenleri ile yine aynı ilçede çeşitli liselerde öğrenim gören dokuzuncu, onuncu, on birinci ve on ikinci sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Sincan ilçesinde görev yapan tüm beden eğitimi öğretmenleri çalışmaya katılmak üzere davet edilmiş fakat sadece gönüllü olan 39 öğretmenle çalışılabilmektedir. Benzer şekilde, çalışmanın öğrenci örneklemini Sincan ilçesinden rastgele seçilen 9 lisede öğrenim gören ve bu okullardan yine rastgele seçilen 723 öğrenci oluşturmuştur.

Araştırmada, öğretmen ve öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarını ölçmek amacıyla, Tuncer, Sungur, Tekkaya ve Ertepinar (2004) tarafından geliştirilen ve toplam 45 madde ve 4 boyuttan oluşan Çevre Tutum Ölçeği ve araştırmacı tarafından öğretmen ve öğrencilerin çevre ile ilgili boş zaman etkinliklerine katılım oranlarını ölçmek amacıyla geliştirilen Çevresel Boş Zaman Etkinliklerine Katılım Ölçeği kullanılmıştır. Çevre Tutum Ölçeği, çevre problemleriyle ilgili bilinci, çözümlere yönelik genel tutumu, bireysel sorumluluk bilincini ve ulusal çevre problemlerine yönelik bilinci belirlemeyi amaçlamıştır.

Ölçeğin ilk bölümünde öğretmen ve öğrenciler için ayrı ayrı hazırlanan ve katılımcılar hakkında demografik verileri ölçmeği amaçlayan sorular bulunmaktadır. Bu sorularda cinsiyet, anne ve babanın eğitim durumu, gelir seviyesi gibi bilgiler sorulmuştur. Ölçeğin ikinci bölümü Likert tipinde hazırlanmış olup, her madde için seçenekler kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, kararsızım, katılıyorum, tamamen katılıyorum ve bilmiyorum şeklindedir. Geçerlilik, bir ölçeğin ölçmeği amaçladığı özelliği doğru olarak ölçüp ölçemediğini belirler. Çevre Tutum Ölçeği; ozon tabakası, aşırı nüfus artışı gibi genel çevre konularından, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı, değişen yaşam tarzları ve ulusal çevre konularına kadar, katılımcıların çevreye yönelik tutumlarının tam bir betimlemesini yapacak şekilde geliştirilmiştir. Güvenilirlik, bir ölçeğin ölçmek istediği özelliği ne kadar iyi ve doğru ölçtüğünü gösterir. Çevre Tutum Ölçeği'nin güvenilirlik analizleri de öğretmen ve öğrencilerden toplanan verilere göre ayrı ayrı yapılmıştır. Cronbach's Alpha değeri öğretmenler için $p=.80$ ve öğrenciler için $p=.75$ olarak bulunmuştur. Elde edilen bu bulgular ölçeğin iyi bir güvenilirlik değerine sahip olduğunu göstermektedir.

Çevresel Boş Zaman Etkinliklerine Katılım Ölçeği araştırmacı tarafından öğretmen ve öğrencilerin çevre ile ilgili boş zaman etkinliklerine katılım oranlarını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçekte, çevresel faaliyetlere vakit ayırma, çevre ile ilgili medyayı takip etme, çevre ile ilgili araştırma yapma, kitap, dergi vs. takip etme, doğa etkinliklerine ve gönüllü çalışmalara katılma ve tecrübelerini paylaşma ile ilgili maddeler bulunmaktadır. Toplamda 14 maddeden oluşan ölçek Likert tipinde hazırlanmış olup, maddeler için seçenekler hiç, çok az, ara sıra, çoğunlukla ve her zaman şeklindedir. Ölçeğin geçerliliğini sınamak amacıyla, alanında uzman bir akademisyenden ölçekteki maddeleri incelemesi istenmiş ve inceleme sonunda ölçeğin amacına uygun olarak oluşturulduğu sonucuna varılmıştır. Ölçeğin güvenilirlik analizleri de öğretmen ve öğrencilerden toplanan verilere göre ayrı ayrı yapılmıştır. Cronbach's Alpha değeri öğretmenler için $p=.82$ ve öğrenciler için $p=.88$ olarak bulunmuştur. Elde edilen bu bulgular ölçeğin iyi bir güvenilirlik değerine sahip olduğunu göstermektedir.

Verileri analiz etmek için SPSS (Sosyal Bilimler için İstatistik Programı) paket programından yararlanılmıştır. Öğretmen ve öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarını ve

çevresel boş zaman etkinliklerine katılma eğilimlerini belirlemek amacıyla frekans dağılımı, ortalama değer gibi betimsel istatistiksel sonuçlardan faydalanılmıştır. Öğrencilerin ve öğretmenlerin ölçeklere verdiği yanıtlarla aldıkları toplam skorların gruplar arasında farklılık gösterip göstermediğini araştırmak amacıyla ise t-testi ve tek yönlü varyans analizinden (ANOVA) yararlanılmıştır. Farklılığın tespit edildiği durumlarda, hangi gruplar arasında farklılık olduğunu araştırmak amacıyla ise Post Hoc testlerinden Tukey testinden faydalanılmıştır. Analizlerde hata düzeyi 0.05 olarak alınmıştır. Öğrencilerin ve öğretmenlerin çevreye yönelik tutumları ile çevresel boş zaman etkinliklerine katılımları arasındaki ilişkiyi araştırmak için Pearson Product Moment korelasyon analizi yapılmış ve elde edilen bulgularla ilişkiler yorumlanmıştır.

BULGULAR

Betimsel Bulgular

Öğretmenler ve öğrencilerle ilgili betimsel sonuçlar “Çevre Tutum Ölçeği” ve “Çevresel Boş Zaman Etkinliklerine Katılım Ölçeği” ile elde edilen verilere dayanarak sunulmuştur.

Beden Eğitimi Öğretmenleri ile İlgili Bulgular

Araştırma Sorusu 1:

“Beden eğitimi öğretmenlerinin çevreye yönelik tutumları nasıldır?”

Beden eğitimi öğretmenlerinin “Çevre Tutum Ölçeğine verdikleri cevapların maddelere göre yüzdelik dağılımları Tablo 1’de verilmiştir. Bu veriler öğretmenlerin çevresel konulara karşı tutumları hakkında bilgi vermektedir.

Tablo 1. Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Çevre Tutum Ölçeğine Verdikleri Yanıtların Frekans Dağılımı ve Ortalama(X) ve Standart Sapma (SS) Değerleri

Mad. No.	1	2	3	4	5	6	X	SS
Dünyada çevre kirliliği tehlikeli düzeyde değildir.	53.8	28.2	0	5.1	10.3	2.6	1.97	1.46
İnsanoğlu yaşamını sürdürebilmek için doğa ile uyum içinde yaşamak zorundadır.	2.6	2.6	0	20.5	74.4	0	4.62	0.85
Çevre kirliliği geçici bir problemdir.	35.9	35.9	7.7	10.3	5.1	5.1	2.13	1.36
Türkiye’de çevre kirliliği sorunu yoktur.	69.2	23.1	2.6	2.6	2.6	0	1.46	0.88
Endüstrileşmiş toplumlar insanlara yüksek yaşam standardı sunar.		15.4	23.1	38.5	20.5	2.6	3.72	1.05
İnsanlar adaptasyona yatkındır, bu nedenle kirlenmiş bir çevrede yaşamaları problem olmaz.	56.4	15.4	7.7	7.7	7.7	5.1	2.10	1.57
Çevre sorunlarının çözülmesi, yaşama alışkanlıklarımızda önemli değişiklikler yapmamızı gerektirir.	2.6	5.1	7.7	33.3	46.2	5.1	4.31	1.06
Çevrenin korunması ekonomik büyümeden daha önemlidir.	5.1	10.3	20.5	23.1	35.9	5.1	3.90	1.29
Dünya’nın yaşamı desteklemekle ilgili doğal yeteneğini aşmak üzereyiz.	5.1	25.6	23.1	15.4	20.5	10.3	3.51	1.47
Çevre kirliliğini önlemek devletin sorumluluğudur.	20.5	41.0	10.3	15.4	10.3	2.6	2.62	1.39
Teknolojini yararları, zararlarından daha fazladır.	2.6	17.9	28.2	25.6	23.1	2.6	3.56	1.19
Nükleer bir kazanın çevreyi kirlenme olasılığı gitgide artmaktadır.	2.6	10.3	10.3	17.9	53.8	5.1	4.26	1.21

Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Ve Beden Eğitimi Dersi Alan Lise Öğrencilerinin Çevresel Boş Zaman Etkinliklerine Katılımlarının Çevreye Yönelik Tutumları İle İlişkisi, Ankara İli Sincan İlçesi Örneği

Dünyadaki yetkililer, nüfus artışı azaltacak önlemler alacak ve nüfus artışı gelecekte problem olmayacaktır.	23.1	30.8	17.9	15.4	2.6	10.3	2.74	1.55
Doğal kaynaklarımızı gelecek nesiller için korumalıyız.	5.1	0	2.6	12.8	76.9	2.6	4.64	0.99
“Fastfood” (hamburger, vb.) tüketimi hem bizim, hem de çevrenin sağlığı açısından zararlıdır.	7.7	10.3	2.6	25.6	53.8	0	4.08	1.31
Çevre sorunları her zaman vardır ve çözülmektedir, bu nedenle gelecekle ilgili kaygı duymaya gerek yoktur.	51.3	23.1	10.3	7.7	7.7	0	1.97	1.29
Bilim ve teknoloji, herhangi bir çevre sorununu kontrol edebilecek hızla gelişmektedir.	10.3	35.9	28.2	15.4	5.1	5.1	2.05	1.27
Arabalardan kaynaklanan egzoz gazları iklim değişikliklerine yol açmaktadır.	5.1	10.3	10.3	25.6	46.2	2.6	4.05	1.26
Tüketim alışkanlıklarımızı değiştirmesek, toprak kalitesi ve tarım topraklarının kaybı hiçbir bitkinin yetiştirilemeyeceği duruma gelecektir.	5.1	10.3	10.3	28.2	46.2	0	4.00	1.21
Türkiye'nin endüstrileşmeye gereksinimi vardır,	43.6	25.6	12.8	12.8	5.1	0	2.10	1.25
bu durumda endüstrileşmenin neden olduğu çevre kirliliği göz ardı edilebilir.								
Bilim ve teknoloji, çevre ile ilgili problemleri belirler ve çözer; bu yüzden bu konuların gelecekte önemi kalmayacaktır.	28.2	35.9	15.4	10.3	5.1	5.1	2.44	1.41
Nükleer atıkları depolamak çok tehlikelidir.	7.7	5.1	7.7	28.2	48.7	2.6	4.13	1.26
Ülkemizde nesli tükenmekte olan birçok bitki ve hayvan türü bulunmaktadır.	5.1	12.8	2.6	23.1	56.4	0	4.13	1.26
Çevre kirliliğinin önlenmesinde bireylerin sorumlulukları çok önemlidir.	5.1	5.1	2.6	12.8	74.4	0	4.46	1.12
Tüketim alışkanlıklarımızı değiştirmesek, ozon tabakasındaki deliğin büyümesi devam edecektir.	5.1	5.1	0	25.6	61.5	2.6	4.41	1.12
Ankara, İstanbul ve İzmir gibi büyük kentlerde nüfus arttıkça, çevre sorunları da artmaktadır.	5.1	7.7	0	28.2	59.0	0	4.28	1.15
Erozyon ve çölleşme bir çevre sorunudur.	5.1	7.7	0	20.5	64.1	2.6	4.38	1.18
İnsanlık çevreyi sömürmektedir.	7.7	10.3		20.5	59.0	2.6	4.21	1.34
Türkiye'de doğal kaynak açısından zengin bir ülkedir, bu yüzden doğal kaynakların tükenmesi söz konusu değildir.	51.3	25.6	7.7	7.7	7.7	0	1.95	1.28
Yaşam tarzımızda değişiklik yapmayı doğal kaynakların yok olmaması için kabul edebiliriz.	5.1	7.7	10.3	25.6	46.2	5.1	4.15	1.25
Alışveriş merkezlerinde uzun zaman geçirmek, tüketimi ve doğal kaynak kullanımını olumsuz yönde etkileyen bir yaşam tarzıdır.	5.1	15.4	10.3	38.5	30.8	0	3.74	1.21
Doğal kaynaklarımızı kendi neslimiz yararına kullanmalıyız.	0	12.8	5.1	20.5	61.5	0	4.31	1.06
Dinozorlar doğal nedenler yüzünden yok oldu, ama deniz kaplumbağalarının sayılarının azalmasının nedeni insanlardır.	2.6	7.7	15.4	17.9	51.3	5.1	4.23	1.18
Çevre kirliliğinin nüfus artışı ile hiçbir ilgisi yoktur.	48.7	28.2	5.1	7.7	10.3	0	2.03	1.35
Çevre kirliliği insan sağlığını olumsuz yönde etkiler.	5.1	5.1	0	20.5	69.2	0	4.44	1.10
Denizlerin içinde yüzülemeyecek kadar kirli hale gelmesi doğal bir olaydır.	48.7	23.1	0	2.6	17.9	7.7	2.41	1.83
Güneş, rüzgâr ve su gibi doğal enerji kaynakları hiçbir zaman tükenmeyecektir, bu yüzden dünyada enerji sıkıntısı söz konusu olmayacaktır.	51.3	33.3	5.1	5.1	2.6	2.6	1.82	1.19
Herhangi bir aktiviteyi değerlendirirken, her şeyden önce çevreye etkisini göze almalıyız.	0	10.3	10.3	30.8	46.2	2.6	4.21	1.03
Önümüzdeki birkaç yıl içinde çevre sorunları sona erecektir.	51.3	35.9	2.6	5.1	5.1	0	1.77	1.09
Toplum, doğa korumacı davranışları	0	2.6	5.1	30.8	61.5	0	4.51	0.72

Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Ve Beden Eğitimi Dersi Alan Lise Öğrencilerinin Çevresel Boş Zaman Etkinliklerine Katılımlarının Çevreye Yönelik Tutumları İle İlişkisi, Ankara İli Sincan İlçesi Örneği

desteklemelidir.									
Tüketim alışkanlıklarımızın doğal kaynakların tükenmesi ile ilgisi yoktur .	35.9	30.8	10.3	7.7	7.7	7.7	2.44	1.60	
Türkiye'deki çevre sorunlarının çözümü ile çevre bilincinin yaygınlaştırılması yakından ilgilidir.	2.6	5.1	5.1	38.5	48.7	0	4.26	0.97	
Doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı, kaynakların sürekli kullanımı demektir.	12.8	10.3	12.8	28.2	25.6	10.3	3.74	1.53	
Su ve elektrik kullanırken tasarruflu davranmak, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı açısından önemlidir.	2.6	2.6	0	25.6	69.2	0	4.56	0.85	
Herkesin çevre kirliliğine etkisi vardır, ancak bu etki tüketim alışkanlıklarına göre değişir.	0	5.1	5.1	43.6	46.2	0	4.31	0.80	

(1=Kesinlikle Katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Kararsızım, 4=Katılıyorum, 5=Tamamen Katılıyorum, 6=Bilmiyorum, X=Ortama, SS=Standart Sapma)

Elde edilen bulgular öğretmenlerin çevreye yönelik tutumlarının çoğunlukla olumlu olduğunu göstermiştir. Öğretmenler, özellikle bazı maddelerde çok kararlı yanıtlar vermişlerdir. Örneğin, öğretmenlerin yüzde 74.4'ü insanoğlunun yaşamını sürdürebilmesi için doğa ile uyum içinde yaşamak zorunda olduğuna tamamen katılmışlardır (madde 2). Türkiye'de çevre kirliliği yoktur ifadesine (madde 4), öğretmenlerin yüzde 69.2'si kesinlikle katılmamışlardır. Bunun yanında öğretmenlerin yüzde 76.9'u doğal kaynakların gelecek nesiller için korunması gerektiğine (madde 14), yüzde 74.4'ü çevre kirliliğinin önlenmesinde bireysel sorumlulukların çok önemli olduğuna (madde 24), yüzde 61.5 'i doğal kaynakları kendi neslimiz yararına kullanmamız gerektiğine (madde 32) ve yine yüzde 61.5'i doğa korumacı davranışları desteklememiz gerektiğine (madde 40) kesinlikle katılmışlardır.

Öğretmenlerin çevre problemleri ve insan ilişkisi ile ilgili olarak da kararlı yanıtlar verdikleri görülmüştür. Yüzde 61.5'lik bir kesim tüketim alışkanlıklarımızı değiştirmedığımız takdirde ozon tabakasındaki deliğin büyümeğe devam edeceğine (madde 25), yüzde 64.1'i erozyon ve çölleşmenin birer çevre sorunu olduklarına (madde 27), yüzde 69.2'si çevre kirliliğinin insan sağlığını olumsuz yönde etkilediğine (madde 35), ve yine yüzde 69.2'si su ve elektriğin tasarruflu kullanımının doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı açısından önemli olduğuna (madde 44) kesinlikle katılmışlardır.

Bazı ifadelerdeki kararlı yanıtların yanı sıra, öğretmenlerin bazı ifadelerde de kararsız yanıtlar verdikleri görülmüştür. Örneğin, çevrenin korunması ekonomik büyümeden daha önemlidir ifadesine (madde 8), öğretmenlerin yüzde 59'u katılırken, yüzde 15.6'lık bir kesim katılmamış ve yüzde 20.5'lik bir kesim ise kararsız kalmıştır. Dünya'nın yaşamı desteklemekle ilgili doğal yeteneğinin aşmak üzere olduğumuz ifadesine (madde 9) öğretmenlerin yüzde 35.9'u katılırken, ilginç bir şekilde bu ifadeye öğretmenlerin yüzde 30.7'si katılmamış, yüzde 23.1'i kararsız kaldıklarını belirtmiş, yüzde 10.3'ü ise bu konu ile ilgili bilgiye sahip olmadıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin yüzde 61.5'i çevre kirliliğini önlemenin devletin sorumluluğu olduğu ifadesine (madde 10) katılmazken, yüzde 25.7'lik bir kesim bu sorumluluğun devlete ait olduğunu savunmuşlardır.

Öğretmenler teknolojinin yararlı ya da zararlı olmasıyla ilgili de çeşitli yanıtlar vermişlerdir (madde 11). Yüzde 48.7'lik bir kesim teknolojinin yararlarının zararlarından fazla olduğuna inanırken, yüzde 20.5'i zararlarının yararlarından fazla olduğunu düşünmüş ve yüzde 28.2'lik bir kesim kararsız kalmıştır. Benzer şekilde, bilim ve teknolojinin herhangi bir çevre sorununu kontrol edebilecek hızla gelişmekte olduğu ifadesine (madde 17) verilen yanıtlar da çeşitlilik göstermiştir. Bu ifadeye öğretmenlerin yüzde 20.5'i katılırken, yüzde 46.2'si katılmamış, yüzde 28.2'si ise kararsız kalmıştır.

Bir yaşam tarzı olarak alışveriş merkezlerinde uzun zaman geçirmenin tüketimi ve doğal kaynak kullanımını olumsuz yönde etkilediği ifadesine (madde 31) öğretmenlerin yüzde 69.3'ü katılırken, yüzde 20.5'lik bir kesim buna katılmamışlardır.

Doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı, kaynakların sürekli kullanımını tanımlar (madde 43) ilgili de çeşitli yanıtlar verilmiştir. Bu tanıma öğretmenlerin yüzde 53.8'i katılırken, yüzde 23.1'i katılmamış, yüzde 12.8'i kararsız kalmış, yüzde 10.3'ü ise bilmediklerini belirtmişlerdir.

Sonuç olarak, öğretmenlerin çevreye yönelik tutumlarının genel anlamda iyi seviyede olduğu; fakat ekonomik büyüme, teknoloji ve bazı yaşam tarzlarıyla çevre problemleri arasındaki ilişkilerle ilgili olarak çeşitlilik gösteren ifadeler verdikleri görülmüştür. Bunun yanında, sürdürülebilirlik kavramıyla ilgili de yeterince net bilgilere sahip olmadıkları ve hatta bir kısım öğretmenin bu kavramın tanımını bilmedikleri gözlemlenmiştir.

Araştırma Sorusu 2:

“Beden eğitimi öğretmenlerinin çevresel boş zaman etkinliklerine katılma eğilimleri nasıldır?”

Beden eğitimi öğretmenlerinin “Çevresel Boş Zaman Etkinliklerine Katılım Ölçeğine verdikleri cevapların maddelere göre yüzdelik dağılımları Tablo 2’de verilmiştir. Bu veriler öğretmenlerin çevre ile ilgili boş zaman etkinliklerine katılım durumları hakkında bilgi vermektedir.

Tablo 2’deki ortalama (X) değerleri incelendiğinde, bu değerlerin düşük olduğu görülmüştür ($1.92 \leq X \leq 3.51$). Bu da bize, öğretmenlerin ölçekte geçen ifadelerdeki etkinliklere katılımlarının çok yüksek olmadığını göstermiştir. 1.92 ile boş vakitlerimde çevre ile ilgili kitaplar okurum ifadesi en düşük ortalama değer olmuştur (madde 7). Bu değeri 2.03 ile çevreyle ilgili yapılmış bilimsel çalışmalar hakkında araştırmalar yaparım (madde 6), ve 2.15 ortalama değeriyle boş vakitlerimde çevre hakkında yayınlanmış makaleleri ve yazıları araştırıp okurum ifadeleri izlemiştir (madde 8).

En yüksek ortalama değer ($X=3.51$, madde 13) ise, öğretmenlerin çevre konusunda edindikleri bilgileri meslektaşlarıyla paylaşmaya çalıştıklarını göstermiştir. Bu değerden önceki en yüksek ortalama değer olan 3.36 da bize, öğretmenlerin boş vakitlerinde televizyon ve radyoda yayınlanan çevre ile ilgili programları takip etmeye çalıştıklarını (madde 3) göstermiştir. Ayrıca öğretmenler vakit buldukça, çevre ile ilgili gelişmeleri gazetelerden takip ettiklerini belirtmişlerdir ($X=3.31$, madde 4). Öğretmenler yaşanabilir bir çevre için gerekirse uzun bir süre gönüllü olarak çalışabileceklerini de belirtmişlerdir ($X=3.31$, madde 12).

Sonuç olarak, öğretmenlerin boş zamanlarında kitap, makale ve bilimsel çalışmalarını okumaya fazla vakit ayırmadıklarını, bunun yanı sıra gelişmeleri televizyon, radyo, gazete gibi medyadan takip ettiklerini ve çok fazla vakit ayırmamalarına rağmen çevre hakkında bildiklerini meslektaşlarıyla paylaşmaya çalıştıklarını ve gerektiğinde çevre için gönüllü olarak çalışmaya hazır olduklarını söyleyebiliriz.

Tablo 2. Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Çevresel Boş Zaman Etkinlikleri Ölçeğine Verdikleri Yanıtların Frekans Dağılımı ve Ortalama(X) ve Standart Sapma (SS) Değerleri

Mad. no.	1	2	3	4	5	X	SS
Çevre ile ilgili faaliyetlerde bulunabilmek için kendime boş vakit yaratmaya çalışırım.	2.6	38.5	41.0	5.1	12.8	2.87	1.03
Boş vakitlerimi çevresel aktivitelere katılabileceğim şekilde düzenlemeye çalışırım.	12.8	46.2	23.1	15.4	2.6	2.49	1.00
Boş vakitlerimde TV ve radyolarda yayınlanan çevre ile ilgili programları izlerim.	2.6	15.4	38.5	30.8	12.8	3.36	0.99
Çevreyle ilgili gelişmeleri vakit buldukça günlük gazetelerden takip etmeye çalışırım.	0	20.5	38.5	30.8	10.3	3.31	0.93
Çevre konularını işleyen belgeselleri izleyebilmek için kendime boş vakit oluşturmaya çalışırım.	12.8	20.5	41.0	23.1	2.6	2.82	1.02
Çevreyle ilgili yapılmış bilimsel çalışmalar hakkında araştırmalar yaparım.	25.6	48.7	23.1	2.6	0	2.03	0.78
Boş vakitlerimde çevreyle ilgili kitaplar okurum.	25.6	56.4	17.9	0	0	1.92	0.66
Boş vakitlerimde çevre hakkında yayınlanmış makaleleri ve yazıları araştırıp okurum.	23.1	38.5	38.5	0	0	2.15	0.78
Çevreyle ilgili popüler dergileri takip edebilmek için vakit ayırmaya çalışırım.	12.8	48.7	23.1	15.4	0	2.41	0.91
Hafta sonlarında doğa yürüyüşlerine katılırım.	15.4	51.3	17.9	15.4	0	2.33	0.93
Uzun süreli tatillerimde çevreyle ilgili bilincimi geliştirmeye yönelik projelere katılmaya çalışırım.	17.9	41.0	30.8	7.7	2.6	2.36	0.96
Yaşanabilir bir çevre için gerekirse uzun süre gönüllü çalışabilirim.	7.7	17.9	30.8	23.1	20.5	3.31	1.22
Çevre konusunda edindiğim bilgileri öğretmen arkadaşlarımla paylaşmaya çalışırım.	2.6	15.4	20.5	51.3	10.3	3.51	0.97
Boş vakitlerimi internette çevresel konuları araştırarak geçiririm.	15.4	43.6	30.8	5.1	5.1	2.41	0.99

(1=Hiç, 2=Çok az, 3=Ara sıra, 4=Çoğunlukla, 5=Her zaman, X=Ortama, SS=Standart Sapma)

Öğrenciler ile İlgili Bulgular

Araştırma Sorusu 3:

“Öğrencilerin çevreye yönelik tutumları nasıldır?”

Öğrencilerin “Çevre Tutum Ölçeğine verdikleri cevapların maddelere göre yüzdeleri dağılımları Tablo 3’te verilmiştir. Bu veriler öğrencilerin çevresel konulara karşı tutumları hakkında bilgi vermektedir.

Veriler, öğrencilerin de öğretmenler gibi çevreye yönelik olumlu tutumlara sahip olduklarını göstermektedir. Benzer şekilde onların da kararlı yanıtlar verdikleri fakat bu kararlılığın öğretmenlerde olduğu kadar yüksek olmadığı görülmüştür. Öğretmenlerde yüzde 75’e yaklaşan oranlar görülmesine rağmen, öğrencilerde yüzde 60 oranı hiçbir maddede yakalanamamıştır.

Öğrenciler, tıpkı öğretmenlerde olduğu gibi bazı ifadelerle kesinlikle katılmamışlardır. Örneğin, Dünya’da çevre kirliliğinin tehlikeli düzeyde olmadığını belirten ifadeye (madde 1) öğrencilerin yüzde 46.5’i; Türkiye’de çevre kirliliği sorunu yoktur ifadesine (madde 4) öğrencilerin yüzde 59.6’sı ve insanların adaptasyona yatkın olduğunu, bu nedenle kirlenmiş bir çevrede yaşamalarının problem olmayacağını söyleyen ifadeye (madde 6) öğrencilerin yüzde 48.8’i kesinlikle katılmamışlardır.

Bazı ifadelerde ise, yüksek katılım oranları olmuştur. Örneğin, insanoğlu yaşamını sürdürülebilmek için doğa ile uyum içinde yaşamak zorundadır ifadesine (madde 2) öğrencilerin yüzde 47.2'si tamamen katılmışlardır. Doğal kaynakların gelecek nesiller için korunması gerektiği ifadesine (madde 14) öğrencilerin yüzde 57.3'ü; çevre kirliliğinin önlenmesinde bireysel sorumlulukların önemli olduğuna (madde 24) öğrencilerin yüzde 59.8'i; tüketim alışkanlıklarımızı değiştirmedeğimiz takdirde ozon tabakasındaki deliğin büyüme devam

Tablo 3. Öğrencilerin Çevre Tutum Ölçeğine Verdikleri Yanıtların Frekans Dağılımı ve

Ortalama(X) ve Standart Sapma (SS) Değerleri

Mad. No.	1	2	3	4	5	6	X	SS	
1.	Dünyada çevre kirliliği tehlikeli düzeyde değildir.	46.5	29.6	7.9	8.7	5.9	1.4	2.02	1.29
2.	İnsanoğlu yaşamını sürdürülebilmek için doğa ile uyum içinde yaşamak zorundadır.	6.8	5.3	4.7	35.3	47.2	0.8	4.13	1.17
	Çevre kirliliği geçici bir problemdir.	35.5	28.4	14.5	13.6	5.1	2.9	2.33	1.36
	Türkiye’de çevre kirliliği sorunu yoktur.	59.6	24.1	4.4	6.2	3.7	1.9	1.76	1.22
	Endüstrileşmiş toplumlar insanlara yüksek yaşam standardı sunar.	4.4	8.9	19.8	34.9	22.0	10.1	3.91	1.25
3.	İnsanlar adaptasyona yatkındır, bu nedenle kirlenmiş bir çevrede yaşamları problem olmaz.	48.8	26.3	8.6	8.0	4.4	3.9	2.05	1.38
4.	Çevre sorunlarının çözülmesi, yaşama alışkanlıklarımızda önemli değişiklikler yapmamızı gerektirir.	4.8	8.6	12.9	40.1	29.5	4.1	3.93	1.17
5.	Çevrenin korunması ekonomik büyümeden daha önemlidir.	7.5	12.6	19.8	29.5	25.2	5.5	3.69	1.32
6.	Dünya’nın yaşamı desteklemekle ilgili doğal yeteneğini aşmak üzereyiz.	10.9	15.4	24.8	16.0	11.9	21.0	3.66	1.64
7.	Çevre kirliliğini önlemek devletin sorumluluğudur.	27.2	29.9	11.6	18.1	9.1	4.0	2.64	1.47
8.	Teknolojinin yararları, zararlarından daha fazladır.	9.0	12.6	24.6	25.3	21.4	7.1	3.59	1.37
	Nükleer bir kazanın çevreyi kirletme olasılığı gitgide artmaktadır.	8.7	5.9	9.0	31.3	36.8	8.3	4.06	1.35
9.	Dünyadaki yetkililer, nüfus artışı azaltacak önlemler alacak ve nüfus artışı gelecekte problem olmayacaktır.	15.4	20.7	23.0	18.0	7.7	15.2	3.28	1.62
	Doğal kaynaklarımızı gelecek nesiller için korumalıyız.	7.6	4.7	5.7	22.8	57.3	1.9	4.23	1.24
10.	“Fastfood” (hamburger, vb.) tüketimi hem bizim, hem de çevrenin sağlığı açısından zararlıdır.	11.6	9.7	12.7	28.2	32.1	5.7	3.76	1.43
11.	Çevre sorunları her zaman vardır ve çözülmektedir, bu nedenle gelecekle ilgili kaygı duymaya gerek yoktur.	40.9	27.2	10.1	9.8	5.7	6.2	2.31	1.52
	Bilim ve teknoloji, herhangi bir çevre sorununu kontrol edebilecek hızla gelişmektedir.	13.1	21.6	25.2	19.5	11.3	9.3	3.22	1.48
	Arabalardan kaynaklanan eksoz gazları iklim değişikliklerine yol açmaktadır.	7.3	7.7	11.6	33.3	28.4	11.6	4.02	1.36
12.	Tüketim alışkanlıklarımızı değiştirmesek, toprak kalitesi ve tarım topraklarının kaybı hiçbir bitkinin yetiştirilemeyeceği duruma gelecektir.	8.4	8.2	12.9	27.7	33.7	9.1	3.98	1.39
	Türkiye’nin endüstrileşmeye gereksinimi vardır, bu durumda endüstrileşmenin neden olduğu çevre kirliliği göz ardı edilebilir.	32.8	23.8	16.0	9.0	8.6	9.8	2.66	1.66
	Bilim ve teknoloji, çevre ile ilgili problemleri belirler ve çözer; bu yüzden bu konuların gelecekte önemi kalmayacaktır.	29.6	24.8	19.6	10.8	6.1	9.1	2.66	1.58
	Nükleer atıkları depolamak çok tehlikelidir.	7.1	6.8	11.3	23.1	36.0	15.8	4.21	1.40
	Ülkemizde nesli tükenmekte olan birçok bitki ve hayvan türü bulunmaktadır.	6.4	5.1	6.1	36.0	41.9	4.6	4.16	1.19
	Çevre kirliliğinin önlenmesinde bireylerin sorumlulukları çok önemlidir.	4.8	4.0	5.3	23.7	59.8	2.5	4.37	1.10
13.	Tüketim alışkanlıklarımızı değiştirmesek, ozon tabakasındaki deliğin büyümesi devam edecektir.	4.6	6.1	8.7	26.1	49.0	5.5	4.25	1.18
14.	Ankara, İstanbul ve İzmir gibi büyük kentlerde nüfus arttıkça, çevre sorunları da artmaktadır.	5.3	5.1	7.3	26.6	52.7	3.0	4.25	1.16
	Erozyon ve çölleşme bir çevre sorunudur.	4.4	5.4	7.3	29.3	47.2	6.4	4.28	1.16
	İnsanlık çevreyi sömürmektedir.	7.6	6.1	10.7	29.2	39.6	6.9	4.08	1.31
15.	Türkiye’de doğal kaynak açısından zengin bir ülkedir, bu	32.5	30.4	14.4	9.3	6.8	6.6	2.47	1.51

Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Ve Beden Eğitimi Dersi Alan Lise Öğrencilerinin Çevresel Boş Zaman Etkinliklerine Katılımlarının Çevreye Yönelik Tutumları İle İlişkisi, Ankara İli Sincan İlçesi Örneği

	yüzden doğal kaynakların tükenmesi söz konusu değildir.								
	Yaşam tarzımızda değişiklik yapmayı doğal kaynakların yok olmaması için kabul edebiliriz.	5.5	9.0	17.7	29.9	28.4	9.5	3.95	1.30
	Alışveriş merkezlerinde uzun zaman geçirmek, tüketimi ve doğal kaynak kullanımını olumsuz yönde etkileyen bir yaşam tarzıdır.	7.9	16.2	19.4	22.8	20.1	13.7	3.72	1.49
	Doğal kaynaklarımızı kendi neslimiz yararına kullanmalıyız.	10.2	14.4	9.8	26.1	35.0	4.4	3.75	1.44
14.	Dinozorlar doğal nedenler yüzünden yok oldu ama, deniz kaplumbağalarının sayılarının azalmasının nedeni insanlardır.	5.1	7.9	17.6	26.6	24.2	18.7	4.13	1.39
	Çevre kirliliğinin nüfus artışı ile hiçbir ilgisi yoktur .	43.8	24.8	10.4	7.9	6.2	6.9	2.28	1.56
	Çevre kirliliği insan sağlığını olumsuz yönde etkiler.	5.5	4.7	5.4	22.0	58.0	4.4	4.35	1.17
	Denizlerin içinde yüzülemeyecek kadar kirli hale gelmesi doğal bir olaydır.	41.6	20.5	9.3	11.6	11.5	5.5	2.47	1.63
18.	Güneş, rüzgâr ve su gibi doğal enerji kaynakları hiçbir zaman tükenmeyecektir , bu yüzden dünyada enerji sıkıntısı söz konusu olmayacaktır .	42.2	21.9	13.7	8.3	6.4	7.6	2.38	1.60
	Herhangi bir aktiviteyi değerlendirirken, her şeyden önce çevreye etkisini göze almalıyız.	5.5	8.3	13.7	35.0	29.5	8.0	3.99	1.26
10.	Önümüzdeki birkaç yıl içinde çevre sorunları sona erecektir.	32.8	26.7	14.8	8.9	6.9	10.0	2.60	1.64
	Toplum, doğa korumacı davranışları desteklemelidir.	5.5	7.5	10.0	24.9	41.8	10.4	4.21	1.30
	Tüketim alışkanlıklarımızın doğal kaynakların tükenmesi ile ilgisi yoktur .	33.1	24.5	14.4	9.8	7.7	10.5	2.66	1.68
	Türkiye'deki çevre sorunlarının çözümü ile çevre bilincinin yaygınlaştırılması yakından ilgilidir.	4.8	8.7	15.6	27.7	31.3	11.9	4.07	1.31
	Doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı, kaynakların sürekli kullanımını demektir.	8.6	11.3	18.7	25.7	18.7	17.0	3.86	1.50
15.	Su ve elektrik kullanırken tasarruflu davranmak, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı açısından önemlidir.	5.1	6.2	10.5	28.1	45.5	4.6	4.16	1.20
16.	Herkesin çevre kirliliğine etkisi vardır, ancak bu etki tüketim alışkanlıklarına göre değişir.	5.7	6.4	14.9	33.6	29.6	9.8	4.05	1.27

(1=Kesinlikle Katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Kararsızım, 4=Katılıyorum, 5=Tamamen Katılıyorum, 6=Bilmiyorum, X=Ortama, SS=Standart Sapma)

edeceğine (madde 25) öğrencilerin yüzde 49'u; erozyon ve çölleşmenin bir çevre sorunu olduğuna (madde 27) öğrencilerin yüzde 47.2'si; çevre kirliliğinin insan sağlığını olumsuz yönde etkilediğine (madde 35) öğrencilerin yüzde 58'i; ve su ve elektrik kullanırken tasarruflu davranmanın doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı açısından önemli olduğuna (madde 44) öğrencilerin yüzde 45.5'i tamamen katılmışlardır.

Verilen bu kararlı ifadelerin yanı sıra, öğrencilerin de öğretmenler de olduğu gibi, bazı ifadelerde kararsız yanıtlar verdikleri görülmüştür. Örneğin, çevrenin korunması ekonomik büyümeden daha önemlidir ifadesine (madde 8) yüzde 54.7'lik bir kesim katılırken, yüzde 20.1'lik bir kesim katılmayarak ekonomik büyümenin daha önemli olduğunu belirtmiş, yüzde 19.8'lik bir kesim ise bu konuda kararsız kalmışlardır. Dünya'nın yaşamı desteklemekle ilgili doğal yeteneğini aşmak üzere olduğumuz ifadesine (madde 9) ilginç bir şekilde öğrencilerin sadece 27.9'u katılırken, yüzde 26.3'lük bir kesim katılmamış, yüzde 24.8'lik bir kesim kararsız kalmış ve yüzde 21'lik bir kesim ise bu konuda bilgi sahibi olmadıklarını belirtmişlerdir. Denizlerin içinde yüzülemeyecek kadar kirli bir hale gelmesinin doğal bir olay olmasına (madde 36) öğrencilerin yüzde 62.1'i katılmazken, ilginç bir şekilde yüzde 23.1'lik bir kesim bunun doğal bir olay olduğunu savunmuşlardır. Nüfus artışı problemiyle ilgili olarak, yetkililerin önlemler alacağı ve bunun gelecekte problem olmayacağını (madde 13) belirten yüzde 25.7'lik bir grup olmasına karşın, yüzde 26.1'lik bir grup bu ifadeye katılmamış, yüzde 23'lük bir grup kararsız kalmış ve yüzde 15.2'lik bir grup ise bu konuda bilgi sahibi olmadıklarını belirtmişlerdir.

Çevre kirliliğini önlemek devletin sorumluluğudur ifadesine (madde 10) öğrencilerin büyük bir çoğunluğu (%57.1) katılmazken, yine de yüzde 27.2'lik bir grup bu sorumluluğun devlete ait olduğunu belirtmişlerdir. Öğrencilerin yalnızca yüzde 24.6'sı doğal kaynakları kendi neslimiz yararına kullanmalıyız ifadesine (madde 32) katılmazken, ilginç bir şekilde büyük bir kesim (%61.1) bu ifadeye katılmışlardır.

Bilim ve teknoloji ile ilgili olarak, teknolojinin yararları zararlarından daha fazladır ifadesinde de (madde 11), yüzde 46.7'lik bir kesim katılırken, yüzde 21.6'lık bir kesim katılmamış ve yüzde 24.6'lık bir kesim bu konuda kararsız kalmışlardır. Benzer şekilde, bilim ve teknolojinin herhangi bir çevre sorununu kontrol edebilecek hızla gelişmekte olduğu ifadesine (madde 17) verilen yanıtlar da çeşitlilik göstermiştir. Bu ifadeye öğrencilerin yüzde 30.8'i katılırken, yüzde 34.7'si katılmamış, yüzde 25.2'si ise kararsız kalmıştır.

Bir yaşam tarzı olarak alışveriş merkezlerinde uzun zaman geçirmenin tüketimi ve doğal kaynak kullanımını olumsuz yönde etkilediği ifadesine (madde 31) öğrencilerin yüzde 42.9'u katılırken, yüzde 24.1'lik bir kesim buna katılmamış, yüzde 19.4'lük kesim kararsız kalmış, yüzde 13.7'lik bir kesim ise bu konuda bilgi sahibi olmadıklarını belirtmişlerdir. Çoğunlukla bu alışveriş merkezlerinde gerçekleşen fastfood tüketiminin ise, hem insan hem de çevre sağlığı açısından zararlı olduğuna (madde 15) yüzde 60.3'lük bir kesim katılırken, yüzde 21.3'lük bir kesim ise bu ifadeye katılmamışlardır.

Doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı, kaynakların sürekli kullanımını tanımlıyor (madde 43) ilgili de çeşitli yanıtlar verilmiştir. Bu tanıma öğrencilerin yüzde 44.4'ü katılırken, yüzde 19.9'u katılmamış, yüzde 18.7'si kararsız kalmış, yüzde 17'si ise bilmediklerini belirtmişlerdir.

Sonuç olarak, öğrencilerin de çevreye yönelik tutumlarının genel anlamda iyi seviyede olduğu; fakat tıpkı öğretmenlerde olduğu gibi, ekonomik büyüme, teknoloji ve bazı yaşam tarzlarıyla çevre problemleri arasındaki ilişkilerle ilgili olarak çeşitlilik gösteren ifadeler verdikleri ve sürdürülebilirlik kavramıyla ilgili de yeterince net bilgilere sahip olmadıkları gözlemlenmiştir. Çeşitlilik gösteren ifadelerin, öğretmenlerin çeşitlilik gösteren ifadeleriyle büyük oranda benzer olduğu görülmüştür.

Araştırma Sorusu 4:

“Öğrencilerin çevresel boş zaman etkinliklerine katılma eğilimleri nasıldır?”

Öğrencilerin “Çevresel Boş Zaman Etkinliklerine Katılım Ölçeğine verdikleri cevapların maddelere göre yüzdeler dağılımları Tablo 4'te verilmiştir. Bu veriler öğrencilerin çevre ile ilgili boş zaman etkinliklerine katılım durumları hakkında bilgi vermektedir.

Tablo 4. Öğrencilerin Çevresel Boş Zaman Etkinlikleri Ölçeğine Verdikleri Yanıtların Frekans Dağılımı ve Ortalama(X) ve Standart Sapma (SS) Değerleri

Mad. No.	1	2	3	4	5	X	SS
1. Çevre ile ilgili faaliyetlerde bulunabilmek için kendime boş vakit yaratmaya çalışırım.	24.5	29.4	30.1	9.0	7.1	2.45	1.16
2. Boş vakitlerimi çevresel aktivitelere katılabileceğim şekilde düzenlemeye çalışırım.	31.1	30.6	24.3	9.4	4.6	2.26	1.13
3. Boş vakitlerimde TV ve radyolarda yayınlanan çevre ile ilgili programları izlerim.	28.6	23.4	27.8	13.3	6.9	2.46	1.23
4. Çevreyle ilgili gelişmeleri vakit buldukça günlük	25.6	24.5	25.4	17.7	6.8	2.56	1.23

Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Ve Beden Eğitimi Dersi Alan Lise Öğrencilerinin Çevresel Boş Zaman Etkinliklerine Katılımlarının Çevreye Yönelik Tutumları İle İlişkisi, Ankara İli Sincan İlçesi Örneği

5.	gazetelerden takip etmeye çalışırım. Çevre konularını işleyen belgeselleri izleyebilmek için kendime boş vakit oluşturmaya çalışırım.	37.1	22.4	22.4	10.9	7.2	2.29	1.26
6.	Çevreyle ilgili yapılmış bilimsel çalışmalar hakkında araştırmalar yaparım.	40.1	28.6	18.5	9.4	3.3	2.07	1.12
7.	Boş vakitlerimde çevreyle ilgili kitaplar okurum.	48.4	25.2	18.2	5.4	2.9	1.89	1.06
8.	Boş vakitlerimde çevre hakkında yayınlanmış makaleleri ve yazıları araştırıp okurum.	49.8	26.6	14.8	5.4	3.5	1.86	1.08
9.	Çevreyle ilgili popüler dergileri takip edebilmek için vakit ayırmaya çalışırım.	47.9	25.6	17.2	5.8	3.6	1.92	1.10
10.	Hafta sonlarında doğa yürüyüşlerine katılırım.	46.1	22.1	18.5	8.4	4.8	2.04	1.19
11.	Uzun süreli tatillerimde çevreyle ilgili bilincimi geliştirmeye yönelik projelere katılmaya çalışırım.	49.5	22.0	15.8	6.6	6.1	1.98	1.21
12.	Yaşanabilir bir çevre için gerekirse uzun süre gönüllü çalışabilirim.	18.3	19.8	17.4	17.7	26.8	3.15	1.47
13.	Çevre konusunda edindiğim bilgileri arkadaşlarımla paylaşmaya çalışırım.	27.1	20.7	22.5	16.6	13.0	2.68	1.37
14.	Boş vakitlerimi internette çevresel konuları araştırarak geçiririm.	45.6	22.7	19.6	6.6	5.4	2.03	1.86

(1=Hiç, 2=Çok az, 3=Ara sıra, 4=Çoğunlukla, 5=Her zaman, X=Ortama, SS=Standart Sapma)

Tablo 4'teki ortalama (X) değerleri incelendiğinde, bu değerlerin düşük olduğu görülmüştür ($1.86 \leq X \leq 3.15$). Bu da bize, tıpkı öğretmenlerde olduğu gibi, öğrencilerin de ölçekte geçen ifadelerdeki etkinliklere katılımlarının çok yüksek olmadığını göstermiştir. 1.86 ile boş vakitlerimde çevre hakkında yayınlanmış makaleleri ve yazıları araştırıp okurum ifadesi (madde 8) en düşük ortalama değer olmuştur. Bu değeri 1.89 ile boş vakitlerimde çevre ile ilgili kitaplar okurum (madde 7); 1.92 ortalama değeriyle çevreyle ilgili popüler dergileri takip edebilmek için vakit ayırmaya çalışırım (madde 9); ve 1.98 ile uzun süreli tatillerimde çevreyle ilgili bilincimi geliştirmeye yönelik projelere katılmaya çalışırım (madde 11) ifadeleri izlemiştir.

Ölçekteki en yüksek ortalama değere sahip madde öğretmenlerinkinden farklılık göstermiştir. Öğretmenlerin en yüksek ortalama değere sahip ifadesi, çevre konusunda edindikleri bilgileri meslektaşlarıyla paylaşmaya çalıştıkları iken, öğrencilerinki yaşanabilir bir çevre için gerekirse uzun süre gönüllü çalışabilirim ifadesi olmuştur ($X=3.15$, madde 12). Öğrencilerin çevre konusunda edindikleri bilgileri arkadaşlarıyla paylaşmaya çalıştıkları ifadesi ise, bu değerden önceki en yüksek ortalama değer olmuştur ($X=2.68$, madde 13). Ayrıca öğrenciler, vakit buldukça çevre ile ilgili gelişmeleri gazetelerden takip ettiklerini ($X=2.56$, madde 4); boş vakitlerinde televizyon ve radyoda yayınlanan çevre ile ilgili programları takip etmeye çalıştıklarını ($X=2.46$, madde 3); ve çevre ile ilgili faaliyetlerde bulunabilmek için kendilerine boş vakit yaratmaya çalıştıklarını ($X=2.45$, madde 1) belirtmişlerdir.

Sonuç olarak, öğrencilerin de, öğretmenlerde olduğu gibi, boş zamanlarında kitap, makale ve bilimsel çalışmaları okumaya fazla vakit ayırmadıklarını, çevre bilinci geliştirmeye yönelik projelere katılmadıklarını; fakat bunun yanı sıra, gerektiğinde çevre için gönüllü olarak çalışmaya hazır olduklarını, çevre hakkında bildiklerini arkadaşlarıyla paylaşmaya çalıştıklarını ve gelişmeleri televizyon, radyo, gazete gibi medyadan takip ettiklerini söyleyebiliriz.

Elde edilen diğer bir sonuç ise, öğretmenlerin çok ya da az katılım gösterdikleri çevresel boş zaman etkinliklerinin, öğrencilerinkilerle küçük farklılıklar dışında, neredeyse aynı olduğudur. Fakat ortalama değerler (X) incelendiğinde, öğretmenlerin katılım ortalamalarının da olsa, daha yüksek olduğu görülmektedir.

İstatistiksel Analiz Bulguları

Öğretmenlerle İlgili Bulgular

Beden eğitimi öğretmenlerinin anne eğitim durumları ve baba eğitim durumları Tablo 5'te gösterilmiştir. Anne eğitim durumu yüzdelik değerleri incelendiğinde, beden eğitimi öğretmenlerinin yüzde 64.1 gibi büyük bir çoğunluğunun annelerinin ilkokul mezunu olduğu görülmektedir. Baba eğitim durumlarındaki çeşitlilik ise daha fazladır.

Tablo 5. Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Anne ve Baba Eğitim Durumlarının Frekans ve Yüzdelik Dağılımları

Eğitim Durumu	Anne Eğitim Durumu		Baba Eğitim Durumu	
	Frekans	Yüzdelik	Frekans	Yüzdelik
İlkokul	25	64.1	13	33.3
Ortaokul	5	12.8	3	7.7
Lise	4	10.3	13	33.3
Üniversite	5	12.8	10	25.6
Toplam	39	100.0	39	100.0

Araştırma Sorusu 5:

“Çeşitli anne eğitim durumlarına sahip beden eğitimi öğretmenlerinin Çevre Tutum Ölçeğine verdikleri yanıtlar arasında anlamlı bir fark var mıdır?”

Öğretmenlerin anne eğitim durumları ile onların Çevre Tutum Ölçeğindeki skorları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını araştırmak amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Bu analiz bize anneleri değişik eğitim durumlarına sahip dört grup öğretmenin (ilkokul-ortaokul-lise-üniversite) çevreye yönelik tutumları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını gösterecektir. Bulgular, anne eğitim durumundaki farklılığın çevreye yönelik tutumlarına istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermiştir [F(3, 35)=0.53, p=0.66].

Araştırma Sorusu 6:

“Çeşitli baba eğitim durumlarına sahip beden eğitimi öğretmenlerinin Çevre Tutum Ölçeğine verdikleri yanıtlar arasında anlamlı bir fark var mıdır?”

Benzer şekilde baba eğitim durumunun çevreye yönelik tutumlarına etkisi de araştırılmıştır. Anne eğitim durumunda da olduğu gibi, baba eğitim durumunun çevreye yönelik tutumlarına anlamlı bir etkisinin olmadığı bulunmuştur [F(3, 35)=1.54, p=0.22].

Araştırma Sorusu 7:

“Çeşitli anne eğitim durumlarına sahip beden eğitimi öğretmenlerinin Çevresel Boş Zaman Etkinliklerine Katılma Ölçeğine verdikleri yanıtlar arasında anlamlı bir fark var mıdır?”

Öğretmenlerin anne eğitim durumları ile onların çevresel boş zaman etkinlikleri skorları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını araştırmak amacıyla da tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analiz sonuçları anne eğitim durumundaki farklılığın çevresel boş zaman etkinliklerine katılımlarına anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermiştir [F(3, 35)=3.52, p=0.025]. Tukey HSD testleri sonucu elde edilen Post Hoc karşılaştırmaları ilkokul mezunu

anneye sahip öğretmenlerin ortalama skorlarının (M=36.28, SD=6.57) ortaokul mezunu anneye sahip öğretmenlerin ortalama skorlarından (M=46.28, SD=6.83) anlamlı bir şekilde farklı olduğunu göstermiştir. Ortaokul mezunu anneye sahip öğretmenlerin çevresel boş zaman etkinliklerine katılma oranının daha yüksek olduğu görülmüştür. Lise M=35.25, SD=6.95) ya da üniversite M=35.00, SD=6.67) mezunu anneye sahip öğretmenlerin ilkokul mezunu anneye sahip öğretmenlerle arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Araştırma Sorusu 8:

“Çeşitli baba eğitim durumlarına sahip beden eğitimi öğretmenlerinin Çevresel Boş Zaman Etkinliklerine Katılma Ölçeğine verdikleri yanıtlar arasında anlamlı bir fark var mıdır?”

Öğretmenlerin baba eğitim durumları ile onların boş zaman etkinlikleri skorları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını da araştırılmış, fakat anlamlı farklar bulunamamıştır [F(3, 35)=0.56, p=0.65].

Araştırma Sorusu 9:

“Öğretmenlerin çevreye yönelik tutumları ile çevresel boş zaman etkinliklerine katılımları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?”

Öğretmenlerin çevreye yönelik tutumları ile çevresel boş zaman etkinlikleri skorları arasında bir ilişki olup olmadığını araştırmak amacıyla Pearson Product Moment korelasyon analizi yapılmış fakat anlamlı bir korelasyon bulunamamıştır ($r=0.072$, $N=39$, $p>0.05$).

Öğrencilerle İlgili Bulgular

Sincan ilçesindeki okullara göre, çalışmaya katılan öğrencilerin dağılımı Tablo 6'daki gibidir.

Tablo 6. Öğrencilerin Okullara Göre Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

Okul	Frekans	Yüzdeler
İbn-i Sina Lisesi	90	12.4
Yenikent İlksan Lisesi	57	7.9
Sincan Lisesi	112	15.5
Fatih Anadolu Lisesi	23	3.2
Fatih Anadolu Endüstri Meslek Lisesi	24	3.3
Selahattin Akbilek Lisesi	247	34.2
Sincan İMKB Anadolu Ticaret Meslek Lisesi	21	2.9
Layık Akbilek Anadolu Kız Meslek Lisesi	47	6.5
Sincan Endüstri Meslek Lisesi	102	14.1
Toplam	723	100,0

Araştırma Sorusu 10:

“Sincan ilçesindeki değişik okullara devam eden öğrencilerin çevreye yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?”

Okullar arasında çevreye yönelik tutumları arasında fark olup olmadığını araştırmak için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. $p<.05$ seviyesinde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur [F(8, 710)=2.41, $p=0.014$]. Tukey HSD sonuçlarına göre bu

fark Layıka Akbilek Anadolu Kız Meslek Lisesi öğrencilerinin ortalama tutum değerleri ile ($X=164.2$, $SS=23.2$) ile İbn-i Sina Lisesi öğrencilerinin tutum değerleri ($X= 154.1$, $SS=16.1$)

arasında, Layıka Akbilek Anadolu Kız Meslek Lisesi'nin lehine olacak şekilde anlamlıdır. Layıka Akbilek Anadolu Kız Meslek Lisesi öğrencilerinin tutum değerlerinin daha yüksek olduğu görülmüştür.

Araştırma Sorusu 11:

“Sincan ilçesindeki değişik okullara devam eden öğrencilerin çevresel boş zaman etkinliklerine katılımları arasında anlamlı bir fark var mıdır?”

Okullar arasında çevresel boş zaman etkinliklerine katılımları arasında fark olup olmadığını araştırmak için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. $p<0.05$ seviyesinde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur [$F(8, 712)=4.38$, $p=0.000$]. Tukey HSD sonuçlarına göre bu fark Sincan Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerinin ortalama çevresel boş zaman etkinliklerine katılım düzeyleri ($X=35.76$, $SS=12.05$) ile İbn-i Sina Lisesi ($X= 29.6$, $SS=9.67$), Yenikent İlksan Lisesi ($X= 27.8$, $SS=7.6$), Selahattin Akbilek Lisesi ($X= 31.4$, $SS=10.1$) ve Layıka Akbilek Anadolu Kız Meslek Lisesi ($X= 29.2$, $SS=10.6$) öğrencilerinin çevresel boş zaman etkinliklerine katılım düzeyleri arasında, Sincan Endüstri

Meslek Lisesi öğrencilerinin lehine olacak şekilde anlamlıdır. Sincan Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerinin katılım düzeyleri daha yüksek olarak bulunmuştur.

Çalışmaya katılan öğrencilerin sınıf seviyelerine göre dağılımı Tablo 7'deki gibidir.

Tablo 7. Öğrencilerin Sınıf Seviyelerine Göre Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

Sınıf	Frekans	Yüzdeler
9	322	44,5
10	186	25,7
11	86	11,9
12	129	17,8
Toplam	723	100,0

Araştırma Sorusu 12:

“Değişik sınıf seviyelerine (9-10-11-12) devam eden öğrencilerin çevreye yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?”

Değişik sınıflara devam eden öğrencilerin Çevre Tutum Ölçeğinden aldıkları skorlar arasında anlamlı bir fark olup olmadığını araştırmak amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Bu analiz bize anneleri değişik sınıf seviyelerindeki öğrencilerin (9-10-11-12. sınıflar) çevreye yönelik tutumları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını gösterecektir. Bulgular, sınıf seviyesindeki farklılığın çevreye yönelik tutumlarına istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermiştir [$F(3, 715)=0.68$, $p=0.56$].

Araştırma Sorusu 13:

“Değişik sınıf seviyelerine (9-10-11-12) devam eden öğrencilerin çevresel boş zaman etkinliklerine katılımları arasında anlamlı bir fark var mıdır?”

Değişik sınıflara devam eden öğrencilerin “Çevresel Boş Zaman Etkinliklerine Katılım Ölçeğinden aldıkları skorlar arasında anlamlı bir fark olup olmadığını araştırmak amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. $p < .05$ seviyesinde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur [F(3, 717)=13.81, $p=0.000$]. Tukey HSD sonuçlarına göre bu fark 9. sınıf öğrencileriyle ($X=34.02$, $SS=11.24$) 10., ($X=31.56$, $SS=9.91$) 11., ($X=28.37$, $SS=8.25$) ve 12. sınıf öğrencileri ($X=28.13$, $SS=9.02$) ve bunun yanında, 10. sınıf öğrencileri ($X=31.56$, $SS=9.91$) ile 12. sınıf öğrencileri ($X=28.13$, $SS=9.02$) arasında anlamlıdır. Dokuzuncu sınıf öğrencilerinin çevresel boş zaman etkinliklerine katılım oranı, onuncu, on birinci ve on ikinci sınıf öğrencilerinin katılım oranlarından daha fazladır. Bunun yanı sıra, onuncu sınıf öğrencilerinin katılım oranları da on ikinci sınıf öğrencilerinin katılım oranından yüksektir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin anne ve baba eğitim durumlarına göre dağılımları Tablo 8.’deki gibidir. Değerler incelendiğinde, öğrencilerin yüzde 55’inin annesinin ilkökul mezunu olduğu görülmektedir.

Tablo 8. Öğrencilerin Anne ve Baba Eğitim Durumlarının Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

Eğitim Durumu	Anne Eğitim Durumu		Baba Eğitim Durumu	
	Frekans	Yüzdeler	Frekans	Yüzdeler
Okula gitmemiş	3	0,4	1	0,1
İlkokul	401	55,5	203	28,1
Ortaokul	159	22,0	188	26,0
Lise	139	19,2	220	30,4
Üniversite	18	2,5	98	13,6
Yüksek Lisans	2	0,3	10	1,4
Doktora	1	0,1	3	0,4
Toplam	723	100,0	723	100,0

Araştırma Sorusu 14:

“Çeşitli anne eğitim durumlarına sahip öğrencilerin çevreye yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?”

Öğrencilerin anne eğitim durumları ile onların Çevre Tutum Ölçeğindeki skorları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını araştırmak amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Bu analiz bize anneleri değişik eğitim durumlarına sahip yedi grup öğretmenin (okula gitmemiş-ilkokul-ortaokul-lise-üniversite-yüksek lisans-doktora) çevreye yönelik tutumları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını gösterecektir. Bulgular, anne eğitim durumundaki farklılığın çevreye yönelik tutumlarına istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermiştir [F(6, 712)=1.25, $p=0.28$].

Araştırma Sorusu 15:

“Çeşitli anne eğitim durumlarına sahip öğrencilerin çevresel boş zaman etkinliklerine katılımları arasında anlamlı bir fark var mıdır?”

Öğrencilerin anne eğitim durumları ile onların boş zaman etkinlikleri skorları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını da araştırılmış, fakat anlamlı farklar bulunamamıştır [F(6, 71)=1.64, p=0.13].

Araştırma Sorusu 16:

“Çeşitli baba eğitim durumlarına sahip öğrencilerin çevreye yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?”

Öğrencilerin baba eğitim durumları ile onların çevreye yönelik tutumları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını da araştırılmış, fakat anlamlı farklar bulunamamıştır [F(6, 712)=0.84, p=0.54].

Araştırma Sorusu 17:

“Çeşitli baba eğitim durumlarına sahip öğrencilerin çevresel boş zaman etkinliklerine katılımları arasında anlamlı bir fark var mıdır?”

Öğrencilerin baba eğitim durumları ile onların boş zaman etkinlikleri skorları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını da araştırılmış, fakat anlamlı farklar bulunamamıştır [F(6, 714)=1.02, p=0.41].

Çalışmaya katılan öğrencilerin gelir seviyelerine göre dağılımları Tablo 9.’da verilmiştir. Buna göre öğrencilerin çoğunun orta gelir seviyesinde oldukları görülmektedir.

Tablo 9. Öğrencilerin Gelir Seviyelerine Göre Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

Gelir	Frekans	Yüzdeler
750 TL ve altı	160	22,1
750-1750 arası	483	66,8
1750 ve üstü	80	11,1
Toplam	723	100,0

Araştırma Sorusu 18:

“Çeşitli gelir seviyesine sahip öğrencilerin çevreye yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?”

Öğrencilerin gelir seviyeleri ile onların çevreye yönelik tutumları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını da araştırılmış, fakat anlamlı farklar bulunamamıştır [F(2, 716)=1.38, p=0.25].

Araştırma Sorusu 19:

“Çeşitli gelir seviyesine sahip öğrencilerin çevresel boş zaman etkinliklerine katılımları arasında anlamlı bir fark var mıdır?”

Öğrencilerin gelir seviyeleri ile onların boş zaman etkinlikleri skorları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını da araştırılmış, fakat anlamlı farklar bulunamamıştır [F(2, 718)=1.74, p=0.18].

Araştırma Sorusu 20:

“Çevreye yönelik tutumları bakımından kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir fark var mıdır?”

Kız ve erkek öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarını karşılaştırmak amacıyla bağımsız gruplar t-testi analizi yapılmıştır. Bulgular, kız öğrencilerle ($X=156.9$, $SS=17.29$), erkek öğrenciler ($X=156.2$, $SS=19.27$; $t(717)=.52$, $p=.60$) arasında anlamlı bir farklılık olmadığını göstermiştir.

Araştırma Sorusu 21:

“Çevresel boş zaman etkinliklerine katılım bakımından kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir fark var mıdır?”

Kız ve erkek öğrencilerin çevresel boş zaman etkinliklerine katılım oranlarını karşılaştırmak amacıyla da bağımsız gruplar t-testi analizi yapılmıştır. Erkek öğrencilerle ($X=33.03$, $SS=10.97$; $t(719)=-3.09$, $p=.002$) kız öğrencilerin katılım skorları ($X=30.61$, $SS=9.96$) arasında anlamlı farklar bulunmuştur. Bu bulgu, erkek öğrencilerin çevresel boş zaman etkinliklerine katılma eğilimlerinin kız öğrencilerden daha fazla olduğunu göstermiştir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin internet erişimlerine göre dağılımları Tablo 10.'da verilmiştir. Buna göre, öğrencilerin yarısından fazlasının evlerinde internet bağlantılarının olduğu görülmektedir.

Tablo 10. Öğrencilerin Evlerinde İnternet Bağlantısı Olma Durumlarına Göre Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

İnternet	Frekans	Yüzdeler
Yok	337	46,6
Var	386	53,4
Toplam	723	100,0

Araştırma Sorusu 22:

“Çevreye yönelik tutumları bakımından evinde internet olan ve olmayan öğrenciler arasında anlamlı bir fark var mıdır?”

Evinde internet bağlantısı olan ve olmayan öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarını karşılaştırmak amacıyla bağımsız gruplar t-testi analizi yapılmıştır. Bulgular, evinde internet bağlantısı olmayan öğrencilerle ($X=156.30$, $SS=17.91$), olan öğrenciler ($X=156.84$, $SS=18.41$; $t(717)=-.39$, $p=.69$) arasında anlamlı bir farklılık olmadığını göstermiştir.

Araştırma Sorusu 23:

“Çevresel boş zaman etkinliklerine katılım bakımından evinde internet olan ve olmayan öğrenciler arasında anlamlı bir fark var mıdır?”

Evinde internet bağlantısı olan ve olmayan öğrencilerin çevresel boş zaman etkinliklerine katılım oranlarını karşılaştırmak amacıyla bağımsız gruplar t-testi analizi yapılmıştır. Bulgular, evinde internet bağlantısı olmayan öğrencilerle ($X=32.17$, $SS=10.60$), olan öğrenciler ($X=31.23$, $SS=10.36$; $t(719)=1.20$, $p=.23$) arasında anlamlı bir farklılık olmadığını göstermiştir.

Araştırma Sorusu 24:

“Öğrencilerin çevreye yönelik tutumları ile çevresel boş zaman etkinliklerine katılımları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?”

Öğrencilerin çevreye yönelik tutumları ile çevresel boş zaman etkinlikleri skorları arasında bir ilişki olup olmadığını araştırmak amacıyla Pearson Product Moment korelasyon analizi yapılmış ve iki değişken arasında ters korelasyon bulunmuştur ($r = -0.09$, $N=721$, $p>0.05$). Bu sonuç, çevresel boş zaman etkinliklerine yüksek katılım gösteren öğrencilerin daha olumsuz tutumlar sergilediğini göstermektedir.

Elde edilen bulgular, beden eğitimi öğretmenlerinin ve beden eğitimi dersi alan lise öğrencilerinin çevreye yönelik olumlu tutumlara sahip olduklarını göstermiştir. Hem beden eğitimi öğretmenlerinin hem de öğrencilerin çevresel boş zaman etkinliklerine katılmak için çok fazla vakit bulamadıklarını belirtmelerine rağmen, gelişmeleri medyadan takip edebildikleri ve elde ettikleri bilgileri arkadaşlarıyla paylaşma çabası içinde oldukları görülmüştür. Boş zaman etkinliklerine katılım ile çevreye yönelik tutum arasında öğrenciler için ters korelasyon bulunurken, öğretmenler için anlamlı bir korelasyon bulunamamıştır.

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Sonuçlar

Bu çalışmada, Ankara ili Sincan ilçesinde görev yapmakta olan beden eğitimi öğretmenleri ile 9-10-11 ve 12. sınıfa devam etmekte olan lise öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları, çevresel boş zaman etkinliklerine katılımları ve öğretmen ve öğrencilerin çevresel boş zaman etkinliklerine katılımları ile çevreye yönelik tutumları arasındaki ilişkiler araştırılmıştır.

Şama (2003) çevreyi, “canlıların içinde bulunduğu ve tüm hayatsal faaliyetlerini sürdürdüğü ortam ya da koşullar” (s.115) olarak tanımlamış ve bireyin ve toplumun fiziksel, biyolojik, sosyal-psikolojik, sosyo-ekonomik ve kültürel yaşamını etkileyen bütün etmenlerin de çevre olarak tanımlanabileceğini belirtmiştir. Doğanın dengesinin bozulmasıyla artış gösteren erozyonlar, canlı türlerinin ortadan kaybolması, radyoaktif kirlenme, çölleşme ve asit yağmurları, insanların açlık ve yoksulluk oranının artması, çevre sorunlarının boyutunun ne denli büyük olduğunu ve insan neslini ne derecede tehdit ettiğini ortaya koymaktadır (Gezer, Çokadar, Köse ve Bilen, 2006). İnsanoğlu, neslinin devamlılığı, varlığının sürekliliği bakımından çevreye ihtiyaç duymakta, bunun için de çevreyi korumak ve onun sürekliliğini sağlamak zorundadır.

Gelişen dünyada çevrenin sürekliliğini sağlamada, çevreyi korumada ve çevre problemlerinin çözümünde sadece teknolojiden yararlanmak ya da çevreyi korumaya yönelik kanunlar koymak yeterli değildir. Bununla birlikte, toplum fertlerinde çevreye karşı pozitif tutum ve değer yargılarının oluşması gerekmektedir, bu ise sadece çevre eğitimi ile mümkün olmaktadır (Erten, 2000; Erten, Özdemir ve Güler, 2003; Atasoy ve Ertürk, 2008).

Çevreye yönelik tutum ile ilgili yapılan çeşitli araştırmalar mevcuttur (Ayvaz, 1998; Erten, Özdemir ve Güler, 2003; Gezer, Çokadar, Köse ve Bilen, 2006; Alım, 2006; Buhan, 2006; Deniz ve Genç, 2007; Atasoy ve Ertürk, 2008). Ancak, bu çalışma beden eğitimi

öğretmenlerinin çevreye yönelik tutumlarının incelenmesi bakımından ilktir. Aynı zamanda, bu çalışmada, araştırmacı tarafından geliştirilen, çevresel boş zaman etkinliklerine katılım ölçeği kullanılmış ve bu katılım oranıyla tutum arasında ilişki olup olmadığı da araştırılmıştır.

Elde edilen bulgular hem öğretmenlerin, hem de öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarının genel anlamda iyi seviyede olduğunu; fakat hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin ekonomik büyüme, teknoloji ve bazı yaşam tarzlarıyla çevre problemleri arasındaki ilişkilerle ilgili olarak çeşitlilik gösteren ifadeler verdiklerini; bunun yanında, sürdürülebilirlik kavramıyla ilgili de yeterince net bilgilere sahip olmadıklarını ve hatta bir kısım öğretmenin bu kavramın tanımını bilmediklerini ortaya koymuştur. Öğrencilerin çeşitlilik gösteren ifadelerinin, öğretmenlerin çeşitlilik gösteren ifadeleriyle büyük oranda benzer olduğu da görülmüştür.

Beden eğitimi öğretmenlerinin ve öğrencilerin çevresel boş zaman etkinliklerine katılma eğilimleri incelendiğinde, öğretmenlerin boş zamanlarında kitap, makale ve bilimsel çalışmaları okumaya fazla vakit ayırmadıklarını, bunun yanı sıra gelişmeleri televizyon, radyo, gazete gibi medyadan takip ettiklerini ve çok fazla vakit ayırmamalarına rağmen çevre hakkında bildiklerini meslektaşlarıyla paylaşmaya çalıştıklarını ve gerektiğinde çevre için gönüllü olarak çalışmaya hazır olduklarını söyleyebiliriz. Öğrencilerin ise, öğretmenlerde olduğu gibi, boş zamanlarında kitap, makale ve bilimsel çalışmaları okumaya fazla vakit ayırmadıklarını, çevre bilinci geliştirmeye yönelik projelere katılmadıklarını; fakat bunun yanı sıra, gerektiğinde çevre için gönüllü olarak çalışmaya hazır olduklarını, çevre hakkında bildiklerini arkadaşlarıyla paylaşmaya çalıştıklarını ve gelişmeleri televizyon, radyo, gazete gibi medyadan takip ettiklerini söyleyebiliriz. Erten, Özdemir ve Güler (2003), yaptıkları araştırmalarında benzer bulgular elde etmişlerdir. Araştırmacılar, öğretmenlerin boş zamanlarını sırasıyla meslektaşlarıyla geçim sıkıntısı üzere konuşarak, alışveriş yaparak, televizyon seyrederek ve kitap okuyarak değerlendirdiklerini, ancak çevre etkinliklerine katılmadıklarını tespit etmişler, çevre bilincine sahip insanların çevre aktivitelerine katılmalarının beklendiği ancak çevresel sorunların insanların öncelikli sorunları arasında yer almadığını vurgulamışlardır. Öğretmenlerin çevresel konularda meslektaşları ile konuştuklarına ve çevresel konularda gazetelerde çıkan haberleri okuduklarına değinmişler, bu durumun ise kendileri için önceliğe sahip olmayan konu ve sorunlarda zahmet ve çaba gerektiren iş ve eylemleri yapmak istememelerinden kaynaklandığını belirtmişlerdir.

Elde edilen diğer bir sonuç ise, öğretmenlerin çok ya da az katılım gösterdikleri çevresel boş zaman etkinliklerinin, öğrencilerinkilerle küçük farklılıklar dışında, neredeyse aynı olduğudur. Fakat ortalama değerler (X) incelendiğinde, öğretmenlerin katılım ortalamalarının az da olsa, daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durumu öğretmenlerin ekonomik ve sosyal özgürlüklerine sahip olmaları ve sahip oldukları boş zamanları çevresel boş zaman etkinliklerine katılarak değerlendirebilecekleri şeklinde açıklayabiliriz.

Çeşitli anne eğitim durumlarına sahip beden eğitimi öğretmenlerinin Çevresel Boş Zaman Etkinliklerine Katılma Ölçeğine verdikleri yanıtların analiz sonuçlarına göre, çevresel boş zaman değerlendirme etkinliklerine ortaokul mezunu anneye sahip beden eğitimi öğretmenlerinin ilkokul mezunu anneye sahip beden eğitimi öğretmenlerinden daha fazla

katıldıkları gözlemlenmiştir. Bulunan bu anlamlı farkın, lise ve üniversite mezunu anneye sahip beden eğitimi öğretmenlerinin çevresel boş zaman etkinliklerine katılımları incelendiğinde bulunamadığı görülmüştür.

Öğrencilerin anne eğitim durumları ile onların boş zaman etkinlikleri skorları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı da araştırılmış, fakat anlamlı farklar bulunamamıştır. Benzer şekilde, öğrencilerin baba eğitim durumları ile onların çevreye yönelik tutumları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Erol ve Gezer (2006) da yaptıkları çalışmada anne ve baba eğitim durumunun çevreye yönelik tutuma sahip olma arasında anlamlı ilişki olmaması yönünden benzer bulgular elde etmişlerdir. Özmen, Çakmakçı Çetinkaya ve Nehir, (2005) ise öğrencilerin annelerinin eğitim seviyesinin yükselmesi ile onların çevreye yönelik tutuma sahip olma seviyelerinin yükselmesi arasında anlamlı ilişki elde etmişlerdir. Anne eğitim seviyesi yükseldikçe çevreye yönelik tutuma sahip olma durumunun olumlu yönde arttığı bulgusunu elde etmişlerdir.

Kız ve erkek öğrencilerin çevresel boş zaman etkinliklerine katılım oranlarını karşılaştırmak amacıyla da bağımsız gruplar t-testi analizi yapılmıştır. Erkek öğrencilerle kız öğrencilerin katılım skorları arasında anlamlı farklar bulunmuştur. Bu bulgu, erkek öğrencilerin çevresel boş zaman etkinliklerine katılma eğilimlerinin kız öğrencilerden daha fazla olduğunu göstermiştir. Bu durum, toplumun erkek çocukları kız çocuklardan daha serbest yetiştirmesi, erkek çocuklara çevresel boş zaman etkinliklerine katılması açısından daha fazla imkân sağlanması ve dış dünya ile ilişkilerde erkek çocukları daha özgür bırakılması ile açıklanabilir.

Kız ve erkek öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarını karşılaştırmak amacıyla da bağımsız gruplar t-testi analizi yapılmıştır. Bulgular, kız öğrencilerle erkek öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık olmadığını göstermiştir. Benzer şekilde, Meydan ve Doğu (2008) araştırmalarında kız ve erkek öğrencilerin çevreye yönelik tutumları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamışlardır. Oysaki Atasoy ve Ertürk (2008) araştırmalarında kız öğrencilerin çevresel bilgi ve çevresel tutumlarını erkek öğrencilerden daha yüksek bulmuşlardır.

Sincan ilçesindeki değişik okullara devam eden öğrencilerin çevreye yönelik tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar bulunmuştur. Tukey HSD sonuçlarına göre bu fark Layıka Akbilek Anadolu Kız Meslek Lisesi öğrencilerinin ortalama tutum değerleri ile İbn-i Sina Lisesi öğrencilerinin tutum değerleri arasında, Layıka Akbilek Anadolu Kız Meslek Lisesi'nin lehine olacak şekilde anlamlıdır. Bu sonuç doğrultusunda Layıka Akbilek Kız Meslek Lisesinin öğrencilerinin sadece kız öğrencilerden oluşması, İbn-i Sina Lisesinin karma bir lise olması ve hem kız hem de erkek öğrencilerinin olması sonucu etkilemiş olabileceği gibi, bayanların çevresel konulara daha duyarlı olduğu ve çevreye yönelik tutuma erkeklerden daha fazla sahip oldukları sonucuna varılabilir. Nitekim daha önce bu konuda yapılan çalışmalarda kızların erkeklerden daha olumlu tutumlara sahip oldukları yönündeki bulgular Gezer, Çokadar, Köse ve Bilen (2006), Şama (2003) ve Erol ve Gezer (2006) tarafından da elde edilmiş ve yorumlanmıştır.

Sincan ilçesindeki değişik okullara devam eden öğrencilerin çevresel boş zaman etkinliklerine katılımları arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Tukey HSD sonuçlarına göre bu fark, Sincan Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerinin ortalama çevresel

boş zaman etkinliklerine katılım düzeyleri ile İbn-i Sina Lisesi, Yenikent İksan Lisesi, Selahattin Akbilek Lisesi ve Layıka Akbilek Anadolu Kız Meslek Lisesi öğrencilerinin çevresel boş zaman etkinliklerine katılım düzeyleri arasında, Sincan Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerinin lehine olacak şekilde anlamlıdır. Bu farklılığın nedenini, Sincan Endüstri Meslek lisesinin öğrencilerinin erkek öğrencilerden oluşması, tekli eğitim programını uygulaması ve öğrencilerinin sabahçı ve öğlenci olarak ikili eğitim programını uygulayan okullardan daha fazla boş zamana sahip olabileceği şeklinde yorumlanabilir.

Değişik sınıf seviyelerine (9-10-11-12) devam eden öğrencilerin çevresel boş zaman etkinliklerine katılımları arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Tukey HSD sonuçlarına göre bu fark 9. sınıf öğrencileriyle 10., 11., ve 12. sınıf öğrencileri ve bunun yanında, 10. sınıf öğrencileri ile 12. sınıf öğrencileri arasında anlamlıdır. Dokuzuncu sınıf öğrencilerinin çevresel boş zaman etkinliklerine katılım oranı, onuncu, on birinci ve on ikinci sınıf öğrencilerinin katılım oranlarından daha fazladır. Bunun yanı sıra, onuncu sınıf öğrencilerinin katılım oranları da on ikinci sınıf öğrencilerinin katılım oranından yüksektir. Bu durum Üniversite sınavına girecek olan lise öğrencilerinin taşıdığı sınav kaygısının sınav yaklaştıkça artması ve her bir üst sınıfa geçtikçe sınava da az zaman kalması ve öğrencinin sınava hazırlanmaya daha çok zaman ayırması sebebiyle farklı konulara zaman ayırmamalarından kaynaklı olabilir.

Öğrencilerin gelir seviyeleri ile onların çevreye yönelik tutumları ve boş zaman etkinlikleri skorları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı da araştırılmış, fakat anlamlı farklar bulunamamıştır. Bu bulgu, Erol ve Gezer (2006), Özmen, Çakmakçı Çetinkaya ve Nehir (2005) ve Şama (2003) tarafından yapılan çalışmalarda bulgularla benzerlik göstermektedir.

Öneriler

Elde edilen bulgular, öğretmenlere, öğretmen eğitimi veren kurumlara, çevre eğitimi ile ilgilenen kuruluşlara ve program geliştirenlere bilgi teşkil etmesi açısından önem taşımaktadır. Beden eğitimi öğretmenlerinin ve beden eğitimi dersi alan lise öğrencilerinin çevreye yönelik olumlu tutumlara sahip olduklarının gözlenmesine rağmen, hem beden eğitimi öğretmenlerinin hem de öğrencilerin çevresel boş zaman etkinliklerine katılmak için çok fazla vakit ayıramadıkları görülmüştür. Gelişmeleri ancak medyadan takip edebilmeleri, doğru ve kaliteli bilgi edinme konusundaki yetersizliklere işaret etmektedir. Öğretmenlerin, hem kendileri hem de öğrencilerinin yeterli bilgi edinebilmeleri açısından, bu bulguları dikkate almaları ve gerekli önlemleri alacak şekilde stratejiler geliştirmeleri gerekmektedir.

Bu çalışmadan yola çıkarak, daha sonra yapılacak çalışmalarda, beden eğitimi öğretmenlerinin ve öğrencilerin çevreye yönelik tutum ve çevresel boş zaman etkinliklerini daha detaylı bir şekilde inceleyebilmek için, görüşme ve gözlem yöntemlerinden yararlanılabilir. Böylece, katılımcıların konu üzerine fikirleri çok daha detaylı bir şekilde ortaya çıkarılabilir ve gerçekleştirilen uygulamalar gözlemlenebilir.

KAYNAKLAR

- Alım, M. (2006). Avrupa birliği üyelik sürecinde Türkiye’de çevre ve ilköğretimde çevre eğitimi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(2), 599-616.
- Atasoy, E. ve Ertürk, H. (2008). İlköğretim öğrencilerinin çevresel tutum ve çevre bilgisi üzerine bir alan araştırması. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10, 1.
- Ayvaz, Z. (1998). Çevre eğitime giriş. (Üçüncü baskı) İzmir: Çevre Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Buhan, B. (2006). Okul öncesinde görev yapan öğretmenlerin çevre bilinci ve bu okullardaki çevre eğitiminin araştırılması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Çolakoğlu, T. (2005). Üniversite öğretim elemanlarının boş zaman değerlendirme alışkanlıkları üzerine bir araştırma. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25/1, 247-258.
- Demir, C. ve Demir, N. (2006). Bireylerin boş zaman faaliyetlerine katılmalarını etkileyen faktörler ile cinsiyet arasındaki ilişki: Lisans öğrencilerine yönelik bir uygulama. *Ege Akademik Bakış*, 6/1, 36-48.
- Deniş, H. ve Genç, H. (2007). Çevre bilimi alan ve almayan sınıf öğretmenliği öğrencilerinin çevreye ilişkin tutumları ve çevre bilimi dersindeki başarılarının karşılaştırılması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8, 20-26.
- Erol, G. H. ve Gezer, K. (2006). Prospective of elementary school teachers’ attitudes toward environment and environmental problems. *International Journal of Environmental and Science Education*, 1/1, 65 – 77.
- Erten, S., Özdemir, P. ve Güler, T. (2003). Okul öncesi eğitim kurumlarındaki öğretmenlerin çevre bilinci düzeylerinin ve bu okullardaki çevre eğitiminin durumunun belirlenmesi. OMEP: 2003 Dünya Konsey Toplantısı ve Konferansı, 5-11 Ekim. Kuşadası, Aydın.
- Erten, S. (2004). Çevre eğitimi ve çevre bilinci nedir, çevre eğitimi nasıl olmalıdır?, *Ankara: Çevre ve İnsan Dergisi, Çevre ve Orman Bakanlığı Yayın Organı*. 25, 65-66.
- Erten, S. (2005). Okul öncesi öğretmen adaylarında çevre dostu davranışların araştırılması, *Hacettepe Dergisi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 91-100.
- Gezer, K. vd. (2006). Lise öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarının karşılaştırılması: Buldan örneği. **Buldan Sempozyumu** 23-24 Kasım. Buldan, Denizli.
- Güngörmüş, H. A., Yetim, A. A. ve Çalık, C. (2006). Ankara’daki beden eğitimi ve spor öğrenimi veren yüksek öğretim kurumlarında görev yapan öğretim elemanlarının boş zamanlarını değerlendirme biçimlerinin araştırılması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14/2, 653-666.
- Hamamcı, C. ve Keleş, R. (1998). *Çevrebilim*, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- İleri, R. (1998). Çevre eğitimi ve katılımın sağlanması. *Ekoloji Dergisi*, 7/28, 3-9.
- Kandaz Gelen, N. ve Hergüner, G. (2007). Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin serbest zamanlarını değerlendirme biçimlerinin incelenmesi (Sakarya ili örneği). *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 4/1, 1-7.

- Mansuroğlu, S. (2002). Akdeniz Üniversitesi öğrencilerinin serbest zaman özellikleri ve dış mekân rekreasyon eğilimlerinin belirlenmesi. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 15/2, 53-62.
- Meydan, A. ve Doğu, S., (2008). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin çevre sorunları hakkındaki görüşlerinin bazı değişkenlere göre değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26, 267 -277.
- Özmen, D., Çakmakçı Çetinkaya, A. ve Nehir, S. (2005). Üniversite öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik tutumları. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 4,330-344.
- Şahin, N. F. vd. (2004). Yükseköğretimde öğrenci merkezli çevre eğitimi dersine yönelik bir uygulama. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24/3, 113-128.
- Şama, E. (2003). Öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutumları. *Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23/2, 99-110.
- Tuncer, G. vd. (2005). Environmental attitudes of young people in turkey: effects of school type and gender. *Environmental Education Research*, 11/2, 215-233.
- Uzun, N. ve Sağlam N. (2007). Ortaöğretim öğrencilerinin çevreye yönelik bilgi ve tutumlarına “çevre ve insan” dersi ile gönüllü çevre kuruluşlarının etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33, 210-218.
- Ünal, S. ve Dımişki, E.(1999). Unesco-Unep himayesinde çevre eğitiminin gelişimi ve Türkiye’de ortaöğretim çevre eğitimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 16-17, 142 – 154.